

तोयविस्व न० तोयोत्थितं विस्वम् अर्द्धडिम्बाकारं वस्तु ।
जलविस्वे जलोपरिभासमाने अर्द्धगोलाकारे पदार्थे ।
अयं शब्दः तोयवल्लीशब्दात् परं पाठः ।

तोयात्मन् पु० तोयमात्मा स्वरूपं यस्य तत्प्रकृतित्वात् ।
परमेष्ठिने । “यस्य केशेषु जीमूताः । नद्यः सर्वाङ्गसन्धिषु
कुक्षौ समुद्राश्चत्वारस्तस्मै तोयात्मने नमः” विष्णुस्तुतिः ।

तोयाधार पु० इत० । जलाशये । जलाशयोत्सर्गशब्दे ३०७५
पृ० तद्धेदादि दृश्यम् । “तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखा-
निघ्नन्दरेखाङ्किताः” शकु० ।

तोयाधिवासिनी स्त्री तोयं तोयाद्देशमधिवासति
अधि+वास-णिनि ङीप् । पाटलादृत्ते रत्नमाला ।

तोयेश पु० इत० । श्वरूपे तदधिदेवताके शशतभिधानक्षत्रे
च । तोयं जलमधिदेवोऽस्य । शपूर्वाषाढानक्षत्रे न० ।

तोरण पु० न० । तुर-युच् आधारे ल्युट् तोलयत्यनेन
तुल-उन्माने करणे-ल्युट् लख रो वा । बहिः स्थिते
इवारे । “अथोच्चकैस्तोरणसङ्गभङ्गेति” “गणो नृपा-
णामथ तोरणादुवहिः” माघः । “भासोञ्ज्वत्काञ्चन-
तोरणानाम्” कुमा० । तच्च द्वारात् निखातस्तम्भो-
परिनिवद्धो धनुराकारः (फटक्) इति ख्यातः
पदार्थः । यागादौ मण्डपादुवह्निद्वाररूपस्य तोरणस्य
काष्ठविशेषप्रमाणादिकं मण्डपशब्दे दृश्यं मत्कततुलादा-
नादिपद्धतौ विस्तरो दृश्यः । रत्नधरायां न० हारा० ।

तोरश्रवस् पु० अङ्गिरोसुनौ ।

तोल पु० न० । चु० तुल-कर्म्मणि अच् । अशीतिरत्तिका-
माने शक्यं । “एकतोलं द्वितोलं वा त्रितोलं वेदतोल-
कम् । इतोऽधिकं नरः कृत्वा प्रायश्चित्तीयते भ्रुवम्”
आगमः । स्वार्थे क । तत्रार्थे “पलं तु लोकिकैर्मानैः
साष्टरत्तिद्विमापकम् । तोलकत्वितयं ज्ञेयम्” तिथित० ।

तोल्थि ति० तुल+उन्माने कर्म्मणि-ग्यत् । १तोलनीये । भाषे
अग्यत् । २तोलने न० । “जीवानां वयसां मौल्ये तोल्थे
वर्षस्य हेमनि” लीला० ।

तोश पु० तुश-वधे भावे घञ् । शिंसायाम् । कर्त्तरि अच् ।
शिंसेके “त्वे राय इन्द्र ! तोशतमाः” ऋ० १।१६।५।
“तोशतिर्वधकर्मा नितोशयति निवहेयतीति तन्नामसु
पाठात् तोशतमाः नाशयित्तमाः” भा० । “तोशा इतहृणा
ह्वे” ऋ० ३।१२।४ । “तोशा वाधकौ” भा० ।
औस्थाने आच् । [भा० ७०३६७० ।

तोष पु० तुष-भावे घञ् । सन्तोषे । “तोषपरो हि लाभः”

तोषण न० तुष-भावे ल्युट् । १सन्तोषे । तुष-णिच् भावे
ल्युट् । २सन्तोषोत्पादने । “एतावदेव पुरुषैः कार्यं हृद-
यतोषणम्” भा० सं० १६ अ० । कर्त्तरि ल्युट् । ३सन्तोषजनके
ति० “पशून् हृदयतोषणान्” भा० ७० ८३ अ० ।
करणे ल्युट् । ४तोषसाधने स्त्रियां ङीप् तोषणी ।

तोषल न० तोषं लूनाति लू-वा० ङ । अस्तभेदे १सुप्रलेऽस्त्रे
“कृष्णस्तोषलसुद्यस्य गिरिकूटोपमं बली” हरिवं० ८७ अ० ।

तौक्षिक पु० धनूराशौ दीपिका कौर्ष्यशब्दे २२७८८ दृश्यम् ।

तौतातिक न० तुतातभङ्गेन निर्दत्तम् इत्या । तुतात-
भङ्गतशास्त्रे “नैवाश्रावि गुरोर्मतं न विदितं तौतातिकं
दर्शनम्” प्रबोधच० ।

तौतिक न० १सक्तायां २शुक्लौ च राजनि० ।

तौदी स्त्री विघनाशके ओषधिभेदे धतकुमार्याम् । “तौदी ना-
मासि कन्या दृताची वा अस्मि” अघ० १६।४।४२ ।

तौत्सरविन् पु० व० व० । तुम्बुरुणा कलाप्यन्तेवासिना प्रोक्त-
मधीयते इति । कलाप्यन्तेवासिना तुम्बुरुणा प्रोक्त-
शाखाध्येतृषु ।

तौर न० यागभेदे । “संवत्सरमहरहस्तौरेण यजेत” लाज्या०
श्रौ० १०।२०।१ । “दार्षद्वतौरयोर्ब्रतानि” १०।१८।१० ।
तत्रैव ।

तौरयान न० त्वर्यं यानमस्य पृथो० । त्वर्यगमनयुक्ते ।

“स तौरयान उपयाहि यज्ञम्” निरुक्ते ५।२५। श्रुतिः
तौरयानः त्वर्यं यानः “तौरयान इत्यपि” निगमो भवति”

तौरश्रवस् न० तौरश्रवसाऽङ्गिरसा दृष्टं साम अण् । सामभेदे
“तौरश्रवसे साध्यन्दिने पवसामे तदावपनश्रुतेः” कात्या०
श्रौ० २५।१४।१४ । “तौरश्रवसे सामनी” कर्कः ।

तौर्य न० त्वर्ये सुरजादौ वाद्ये भवम् अण् । सुरजादि-
ध्वनौ ।

तौर्यलिक न० त्वयः परिमाणमस्य कन् तौर्योपलक्षितं
लिकम् । समुदितेषु नृद्यगीतवाद्येषु अमरः । “वनेऽपि
तौर्यलिकमारराध तम्” नैषधम् । “तौर्यलिकं दृष्ट्याद्या
कामजो दशको गणः” मनुः ।

तौल न० तुलैव तुला+स्वार्थे अण् स्वार्थिका अणि प्रत्ययाः
क्वचित्प्रकृतितो लिङ्गवचनान्यतिवर्तन्ते इत्युक्तेः देवता-
दिवत् क्लीयता । मागभेदे १तुलायाम् २उन्मानदण्ड
३तुलाराशौ च ज्यो० ।

तौलिक पु० तुल्या जीवति तुली+ठक् । चित्रकरे शब्दमाला ।

तौलिकिक पु० तुलिकया जीवति ठक् । चित्रकरे हेमच० ।